

Техніка безпеки

Техніка роботи з бджолами

При огляді бджолиних сімей необхідно мати лицеву сітку, димар, пасічницьку стамеску та переносний ящик для стільників і навощених рамок.

Працюючи з бджолами потрібно завжди з лицевою сіткою та димарем, паливом для димаря служить трухлява деревина. Димом бджіл примушують повернутись в гніздо і переміщуватися в потрібному напрямі. Для цього під час огляду гнізда пускають 2—3 клуби диму поверх брусків рамок. Користуючись димарем, слід дбати про те, щоб іскри не потрапляли на предмети, що можуть зайнятись.

Перед детальним оглядом гнізда (за 5—10 хв) у льоток впускають 2—3 клуби диму. З димаря перед підкурюванням треба здути попіл та іскри, які можуть обпалити бджіл. Відкривши гніздо, дим спрямовують поверх брусків вуликових рамок для того, щоб агресивно настроєні бджоли повернулись у гніздо.

Цей прийом повторюють в міру потреби протягом всього огляду гнізда бджіл.

Оптимальна доза диму заспокоює бджіл, а надмірна, навпаки, дратує їх, бджоли виходять з вулика і нападають на пасічника. Невміле поводження з бджолами провокує прояв у них інстинкту охорони запасів кормів. Відчувши запах диму, бджоли набирають у зобики мед і менше жалять: їм важче зігнути черевце, на кінці якого знаходиться жало, а крім того, взявши запас меду, вони стають спокійнішими.

Беручи до уваги те, що внаслідок дії диму у великих дозах бджоли можуть непокоїтися, інколи обходяться й без диму. Для видалення бджіл з верхнього корпусу багатокорпусного вулика використовують видалювачі бджіл різних конструкцій, запахи карболової кислоти та репелентів. Бджіл перед закриванням льотків змушують зайти у вулики, збризкуючи їх водою з пульверизатора. Заспокійливо діє на бджіл також запах меліси, тому її треба

вирощувати на кожній пасіці. Руки, споліснуті відваром меліси, бджоли майже не жалять. Листям меліси натирають також внутрішні стінки вуликів перед оселенням в них роїв та при формуванні відводків. Агресивність бджіл залежить також від умов утримання їх, техніки розбирання гнізда рамками і корпусами, запасів кормів у вуликах, а в природі — від взятку, погодних умов.

Оскільки від поведінки бджіл залежить продуктивність праці бджолярів, необхідно визначити їх стан перш ніж розпочати огляд гнізда бджолиної сім'ї. Якщо бджоли неспокійні, доцільніше припинити роботу і оглянути гніздо тоді, коли вони заспокоються.

Не слід без потреби оглядати гніздо бджолиної сім'ї і тримати довгий час вулик відкритим. Огляд гнізда порушує нормальну роботу сім'ї, а часті огляди непокоять бджіл. Особливо небажано розбирати гнізда сім'ї в період медозбору та під час зимового спокою, коли бджоли перебувають у клубі. Стан бджолиної сім'ї можна визначити і без повного розбирання гнізда. Для цього досить оглянути 2—3 крайніх стільники. Робочий стан сім'ї можна визначити і за льотом бджіл. Зменшення льоту, викучування бджіл на прилітні дошки свідчать про підготовку сім'ї до роїння. Неактивний літ бджіл показує, що сім'я розвивається повільно.

Після закінчення роботи у вуликах димар треба погасити, висипати рештки палива в яму, присипати піском, землею або залити водою. У разі ужалення бджолою або нападу кількох бджіл бджоляр повинен поводитись спокійно. Щоб запобігти повторним ужаленням, насамперед треба закрити лице тюлем (якщо цього не зроблено до початку роботи), потім корпус, магазинну надставку чи стільник поставити на місце, накрити їх дахом або стелею вулика і лише після цього відійти від нього на 2—3 м і видалити з ужаленого місця жало. Роботу у вулику можна продовжувати тільки після того, як бджоли заспокоються (через 20—30 хвилин). Огляд гнізда бджолиної сім'ї провадять з різною метою. Найчастіше гнізда розширюють стільниками, рамками з вощиною, зменшують їх навесні й

восени, контролюють відкладання яєць маткою, перевіряють личинки на захворюваність, виймають стільники для відкачування з них меду. Щоб зручніше було оглядати комірки, вийнятий стільник треба тримати лише вертикально, з похилом 10—15 °, Якщо рамку тримати горизонтально, то з неї може вилагатися важкий стільник з медом та розплідом, зокрема з недавно відбудованих рамок. Оглянутий з одного боку стільник обертають навколо його умовної осі і оглядають з протилежного боку.

Бджоли різних порід неоднаково реагують на розбирання гнізда. Більш спокійні бджоли південних порід: сірої гірської кавказької, карпатської, італійської. Найбільш агресивні бджоли північних порід, зокрема середньоросійської та її популяцій — башкирської і поліської. Серед порід бджіл є такі, сім'ї яких мобілізують багато бджіл для захисту гнізда, надовго припиняючи роботу із збирання нектару. В таких випадках замінюють маток на інших, виведених у спокійніших сім'ях.

Бджоли більш агресивні у безвзятковий період, за несприятливої для виділення нектару і льоту бджіл погоди, після того як з гнізд вибрали стільники і відкачали з них мед. Під час огляду жалять здебільшого бджоли, які виконують функції охорони.

Оглядають гнізда в льотну для бджіл погоду. Якщо планується невелика робота, то її розпочинають з 17 год. Порушені під час огляду гнізда у безвзятковий період бджоли відновлюють протягом ночі і заспокоюються. Якщо є хоч незначний взяток, гнізда можна оглядати зранку, з 8-ї години. Для огляду гнізда бджіл треба мати дві полотнинки. Однією накривають ту частину гнізда, яку оглянули, а другою — протилежну.

При розбиранні і складанні вуликів корпусами і рамками треба дбати про те, щоб не роздавлювати бджіл, бо запах гемолімфи та отрути дуже подразнює їх, і вони стають агресивними.

Запобігання нападів чужих бджіл на вулик.

У бджільництві спостерігаються різні способи пограбування запасів меду однією чи кількома сім'ями в іншій. Так, бджоли з чужих вуликів,

відчувши сильний запах меду, масово проникають крізь льоток у чуже гніздо бджіл. Проникаючи у вулик непомітно, бджоли набувають там запаху даної сім'ї, набирають у зобик меду, потім крізь льоток виходять на прилітну дошку і летять у свій вулик. Передавши мед одним бджолам і мобілізувавши інших, вони знову повертаються до вулика, і так триває доти, поки проникання в чужий вулик не перетвориться на масовий напад на нього.

Спостерігаючи за бджолами, які виходять з льотка, можна виявити бджіл з переповненими черевцями. Таких бджіл варто якось позначити, наприклад посипати борошном, що дасть змогу встановити, з якого вулика вони прилітають.

Крадіжкам сприяють довго відкрите гніздо у безвзятковий період, роздавання сім'ям сиропу вдень, щілини у вулику і широко відкритий льоток.

Бджоли окремих порід, ліній і сімей неоднаково захищають гніздо. Зокрема, погано захищають гніздо бджоли крайньої породи. Агресивніше нападають і проникають у чужі вулики бджоли кавказьких порід. Бджоли інших сімей нападають на чуже гніздо також в тому разі, якщо біля вуликів розлили мед або з них відкачали мед у безвзятковий період при медозборі з гречки, коли немає медоносів, які цвітуть у другій половині дня. Якщо вулики стоять так, що крізь льотки видувається вітром запах меду, то на такі вулики також можуть нападати бджоли інших сімей.

Якщо в одній сім'ї почався обліт, то бджоли, які нападають, приєднуються до них і намагаються через льоток проникнути в це гніздо за медом. При цьому передня стінка і дах вулика бувають обліплені нападаючими бджолами.

Нападові бджіл необхідно запобігти, особливо обережним треба бути при огляді гнізда в період, коли немає медозбору. При цьому користуються спеціальними наметами. Бджолині сім'ї бажано оглядати під вечір: якщо бджоли почнуть нападати, то з настанням темноти напад припиниться.

Оглядаючи гніздо у безвзятковий період, роботи слід виконувати швидко, відразу закриваючи полотниною оглянута частину гнізда і стежачи

за тим, щоб у нього не потрапили чужі бджоли. Якщо чужі бджоли кружляють біля вулика, то роботу треба припинити і вулик закрити.

Льотки у безвзятковий період слід зменшити, щоб могли одночасно пройти лише кілька бджіл. Біля льотка прикріплюють пучки полину, запах якого відганяє бджіл. З цією ж метою змазують гасом передню стінку вулика біля льотка і щілини в інших його частинах.

Напад чужих бджіл припиняють також, збризкуючи нападаючих водою з лійки. Для запаху у воду кладуть ромашку, м'яту, мелісу. У чужому вулику бджоли, які нападають, матимуть інший запах, ніж бджоли даної сім'ї, тому значну частину їх знищать свої бджоли.

Якщо напад припинити не вдалося, то вулик засітковують так само, як для захисту від пестицидів, і заносять у зимівник. Воду для сім'ї постійно поповнюють. Через одну — дві доби вулик знову ставлять на місце.

Допомога при ужаленні бджолами.

Якщо незважаючи на застережні заходи бджола все-таки намагається вжалити, то її треба збити до того, як вона занурить жало в тіло. В разі ужалення треба передусім видалити жало за допомогою ножа, гострого кінця стамески або нігтем. Не можна видаляти жало двома пальцями, бо при цьому майже вся отрута піде в тіло. Після видалення жала залишки отрути на шкірі треба змити водою.

Є люди менш і більш чутливі до ужалень бджолами. Якщо в перших ужалення викликає невелику пухлину і незначний біль, то в інших ужалені місця сильно опухають, в них виникає алергічна реакція. Потерпілому подають першу допомогу безпосередньо на пасіці, а потім відвозять до лікарні.

Імунітет до бджолиних ужалень набувається з віком, а також від весни до осені в кожному пасічному сезоні. Ділянки тіла біля очей мають здатність напухати більше, ніж в інших місцях. Дуже болючі ужалення в кінчик носа, губи, під нігті. Небезпечні ужалення в піднебіння і горло, бо при цьому

пухлина може перекрити дихання і людина, якщо їй не подати допомоги, може померти.

Якщо чутливу до ужалень людину вжалить кілька бджіл, до місця ужалень треба прикласти змочену у воді тканину або змазати ці місця маззю, до складу якої входить 10% -й розчин календули, спирт і вазелін. Треба також випити таблетку дімедролу, ефедрину, анальгін, а в разі алергії пити по столовій ложці тричі на день хлористий кальцій, а для заспокоєння серця — валокордин.

Одягатися пасічнику та іншим працівникам треба відповідно до характеру роботи, яку доведеться виконувати. При перевезенні бджолиних сімей на медозбір і запилення, відборі корпусів і стільників для відкачування меду треба одягати спеціальні комбінезони, причому рукава й холоші затягують резинками. На руки надівають рукавиці без напальників. Руки перед оглядом гнізда, як уже зазначалося, варто сполоснути відваром меліси.

При роботі на пасіці не слід користуватись духами, одеколоном із запахами, не знайомими бджолам, милом із сильним ароматом. Найкраще користуватись одеколоном «Біла акація», милом «Лавандовим».

Протипожежні заходи на пасіці.

На пасіці для освітлення, опалення, електронавощування рамок, а також у столярній майстерні використовують електроенергію. Необережне поводження з вогнем, зокрема розпалювання димаря в безпосередній близькості від стружок у столярній майстерні, залишення ввімкнутими електронагрівальних приладів, а також коротке замикання в електромережі можуть призвести до пожежі.

Тому треба мати наготові засоби гасіння вогню: вогнегасники, бочки з водою, пожежне відро, сокиру, багор, а також ящик з піском. Не слід тримати біля печей предмети, які можуть легко зайнятися, а жар перед тим як вийти з приміщення, треба погасити. Електропроводка має бути у справному стані. Перед входом у приміщення необхідно встановити рубильник, яким

можна вимикати всю електромережу. Біля приміщення на пасіці встановлюють блискавковідводи.

Правил безпеки слід додержувати також при використанні препаратів, які з лікувальною метою спалюють у вулику. До них належать імпортований препарат фольбекс, а з вітчизняних — фенотіазин, дихлорбензоат та ін. Після спалювання цих препаратів треба простежити, чи не димить вулик занадто довго, і якщо димить, вжити відповідних заходів. Курити на пасіці треба у безпечному, спеціально відведеному місці.